

Klub Przyrodników

ul. 1 Maja 22, 66-200-Świebodzin

Konto: BZ WBK SA o/Świebodzin nr 28 1090 1593 0000 0001 0243 0645
tel./fax 068 3828236, e-mail: kp@kp.org.pl, [http:// www.kp.org.pl](http://www.kp.org.pl)

Świebodzin, 17 marca 2016 r.

Babiogórski Park Narodowy Zawoja

W odpowiedzi na ogłoszenie z 29 lutego 2016 r. o możliwości składania wniosków do planu ochrony BgPN, otrzymane przez nas 7 marca, uprzejmie zwracam uwagę, że na stronie internetowej BgPN nie ma materiałów opracowanych na potrzeby projektu planu ochrony, o których mowa w ogłoszeniu. Uprzejmie proszę, by przewidziany w ogłoszeniu termin 21 dni na składanie wniosków do projektu planu liczyć od dnia zamieszczenia tych materiałów, jak również by poinformować nas o ich zamieszczeniu.

Na obecnym etapie prac podtrzymuję nasze wcześniejsze wnioski, złożone kilkoma pismami w 2012 r., prosząc o ich pełne rozważenie w pracach nad planem. Ponadto, biorąc pod uwagę nasze doświadczenia z analizy projektów planów ochrony innych polskich parków narodowych, sugeruję obecnie, by podczas opracowywania projektu planu rozważyć następujące dodatkowe uwagi i wnioski:

1. Plan ochrony parku narodowego jest zawsze osadzony w kontekście dotychczasowej ochrony Parku. Plan powinien w szczególności oceniać, czy dotychczasowe sposoby ochrony parku są właściwe i czy powinny być kontynuowane, czy też powinny być zmienione i skorygowane.

Jeśli chodzi o dotychczasową ochronę czynną ekosystemów leśnych BgPN, to dane statystyczne dotyczące pozyskania drewna będącego wynikiem tej ochrony budzą nasz niepokój.

Intensywność pozyskania drewna, mierzona pozyskaniem grubizny z hektara lasów nie poddanych ochronie ścisłej, w Babiogórskim Parku Narodowym jest najwyższa wśród wszystkich parków narodowych w Polsce, kilkukrotnie przekraczając poziom typowy dla pozostałych parków narodowych. Intensywność ta jest wyższa, w niektórych latach przeszło dwukrotnie, od średniej intensywności pozyskania w gospodarczych przecięż Lasach Państwowych. Na tej pozycji „lidera intensywności eksploatacji chronionego lasu” BgPN utrzymuje się niemal bez przerwy przez ostatnie 10 lat.

Sama intensywność pozyskania drewna w wyniku czynnej ochrony ekosystemów leśnych jest tylko pewnym wskaźnikiem, który nie przesądza automatycznie, że ochrona ta jest realizowana niewłaściwie. Zdajemy sobie sprawę, że wskaźnik ten odzwierciedla cięcia w niszczonych przez wiatr lub rozpadających się pod wpływem kornika drzewostanach świerkowych oraz ich przebudowę. Znane nam jest stanowisko, że cięcia

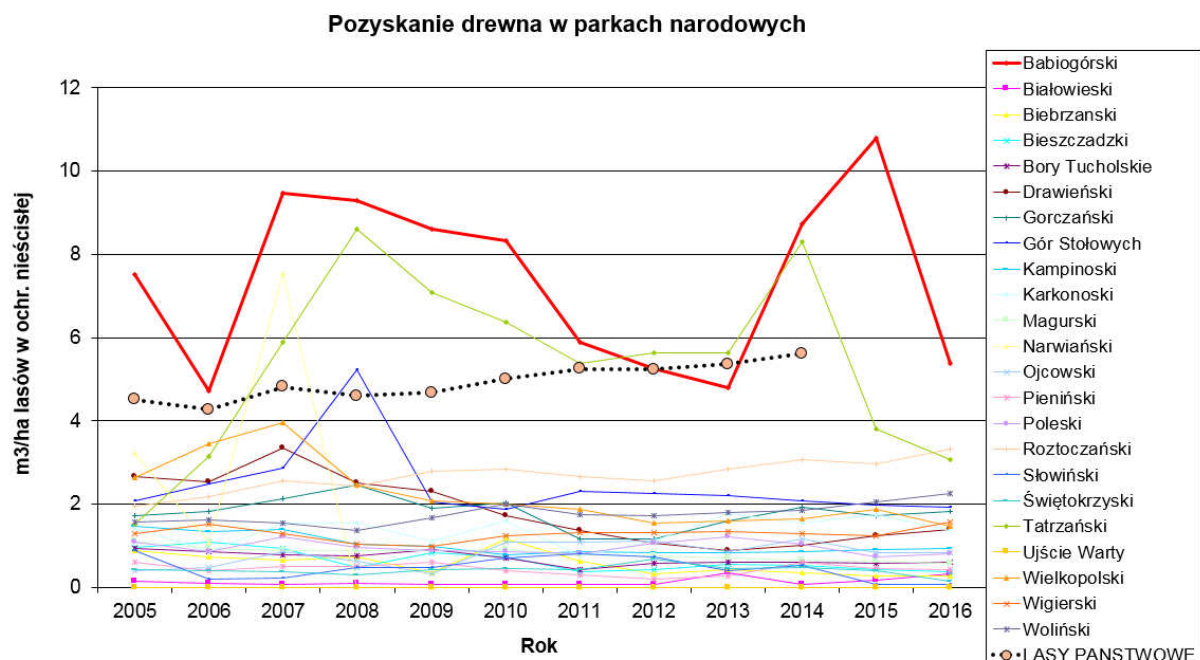
w BgPN w ciągu ostatnich 10 lat tylko podążają za pojawiającymi się wiatrołomami i innymi zniszczeniami drzewostanów.

Mimo to, dane skłaniają do poważnego zastanowienia, czy rzeczywiście stan lasów na Babiej Górze uzasadnia aż tak intensywne działania ich „czynnej ochrony” i czy rzeczywiście istnieje uzasadnienie, by intensywność takich działań była tak różna od innych parków narodowych w Polsce, a nawet wyższa od przeciętnej intensywności użytkowania polskich lasów gospodarczych. Niepokój budzi też ciągłość utrzymywania się tak wysokiego poziomu eksploatacji chronionych lasów – wskazująca, że nie jest on reakcją na żadne nadzwyczajne zjawisko, ale ma raczej charakter rutynowego w BgPN podejścia do sposobu zarządzania lasami. Nawet w latach z mniejszym pozyskaniem drewna, intensywność ta jest wciąż bardzo wysoka jak na park narodowy.

Wnosimy o bardzo wnikliwe rozważenie, czy naprawdę aż tak intensywne cięcia w ramach „ochrony czynnej ekosystemów leśnych” są w BgPN konieczne z punktu widzenia potrzeb i celów ochrony Parku.

W szczególności: czy przynajmniej część rozpadających się drzewostanów świerkowych i wiatrołomów także w dolny reglu – mimo sztuczności składu gatunkowego tych świerczyn – nie mogłaby zostać pozostawiona bez ingerencji, by stworzyć miejsce, w którym można by obserwować procesy sukcesji i regeneracji ekosystemu leśnego w takich warunkach, obszar referencyjny do którego można by porównać w przyszłości skuteczność realizowanej gdzie indziej ochrony czynnej? Miejsca takie są wciąż w polskich Karpatach unikatem, a parki narodowe wydają się do takiej roli szczególnie predystynowane.

Niepokojącymi sygnałami co do jakości dotychczasowej ochrony ekosystemów leśnych BgPN są też: niska zasobność drewna martwego w strefie ochrony czynnej oraz informacje o mającym miejsce w BgPN, choćby nawet w niewielkich ilościach, pozyskaniu grubizny buka i jodły, co nie wydaje się mieć żadnego uzasadnienia potrzebami ochrony przyrody.

Ryc. 1. Intensywność pozyskanie drewna w polskich parkach narodowych z ha powierzchni nieobjętej ochroną ścisłą. Dane za 2016 r. przedstawiają plan. Dla porównania naniesiono średnią intensywność pozyskania w Lasach państwowych w latach 2005-2014.

2. Formułując cele ochrony BgPN i poszczególnych jego komponentów, wnosimy by:
- a) Ogólny cel ochrony wyrażał specyfikę BgPN na tle innych parków, równocześnie wskazując na priorytet dla ochrony w parku narodowym naturalnych procesów, zarówno w skali odpowiedniego typu krajobrazu, jak i w skali ekosystemów.
 - b) Wszędzie tam, gdzie to zasadne, cele wyraźnie artykułowały zachowanie i umożliwienie przebiegu naturalnych procesów w ekosystemach, minimalizację antropopresji i ingerencji w ekosystemy – jest to bowiem naturalna misja parku narodowego, otoczonego terenami niemal w całości zagospodarowanymi.
 - c) Cele były sformułowane w taki sposób, by można było sprawdzić, czy do osiągnięcia każdego z nich Park się zbliża, czy też nie. W ślad za każdym celem w rozdziale 1 planu ochrony powinno iść w dalszych rozdziałach zaplanowanie monitoringu odpowiedniego elementu przyrody, dostarczające informacji na temat pozostałego dystansu do celu. Jeśli wymieniona zostanie lista gatunków, których zachowanie jest celem ochrony, to w dalszych rozdziałach planu należy przewidzieć monitorowanie stanu tych gatunków.
 - d) Cele opisywały stan, jakiego osiągnięcie się zakłada, a nie czynności jakie będą podejmowane – tj. by w formułowaniu celów nie stosować określeń niedokonanych, jak np. „*dotarcie do...*”, „*ochrona...*”, „*wykonywanie...*”, „*zabezpieczanie...*”, „*przywracanie*”, „*wykonywanie zabiegów...*” (może być natomiast „*zachowanie...*”, „*zabezpieczenie...*” lub „*przywrocenie...*”).
 - e) Mimo że plan ochrony sporządza się na 20 lat, cele uwzględniały także dłuższą perspektywę. Np. w przypadku ekosystemów leśnych BgPN perspektywa ta powinna zakładać doprowadzenie ich do takiego stanu, by mogły one docelowo funkcjonować na bazie wyłącznie naturalnych procesów – powinna zakładać w dłuższej perspektywie czasowej stopniowe wygaszanie form ochrony czynnej lasów. Celem długofalowym powinno więc być „*Doprowadzenie struktury drzewostanów do stanu zbliżonego do naturalnego, w którym zachodzące procesy przyrodnicze będą przebiegały bez ingerencji człowieka*”¹.
 - f) Cele ochrony ekosystemów leśnych powinny uwzględniać odbudowę (znaczące zwiększenie) zasobów martwego drewna w strefie ochrony czynnej i krajobrazowej (szacowane w tych strefach w BgPN zasoby odpowiednio 11m³/ha i 13m³/ha są niewielkie, jak na warunki górskie, i nie zapewniają warunków do utrzymania się pełnej różnorodności biologicznej ekosystemu; niepokojące jest przy tym, że dotychczasowa „ochrona” ekosystemów leśnych przez park narodowy w strefie ochrony czynnej zredukowała te zasoby bardziej, niż gospodarka leśna w lasach prywatnych – strefie ochrony krajobrazowej).
 - g) Uwzględnić potencjalny konflikt potrzeb różnych przedmiotów ochrony i wyraźnie sprecyzować, że celem ochrony jest maksymalne zminimalizowanie takich konfliktów.

¹ Droga dojścia do osiągnięcia takiego celu może być równie dobrze:

- przebudowa drzewostanów polegająca na inicjacji procesów unaturalnienia się ich składu gatunkowego i struktury, np. wprowadzeniu odnowień gatunków „właściwych dla siedliska”, z założeniem jednak że po zakończeniu zabiegów drzewostan powinien być już dalej oddany naturalnym procesom;
- pozostawienie drzewostanów (także zniszczonych przez wiatrolomy lub rozpadających się pod wpływem kornika) naturalnym procesom sukcesji wtórnej i regeneracji.

Obie te drogi mogą i powinny mieć zastosowanie w reglu dolnym BgPN.

W szczególności, celem ochrony roślin i zwierząt powinno być m. in. zapewnienie, że działania ochrony czynnej ekosystemów będą wykonywane w sposób uwzględniający potrzeby gatunków antropofobnych.

- h) Cel ochrony krajobrazu powinien wyraźnie i stanowczo akcentować zachowanie krajobrazu górskiego i wizerunku masywu Babiej Góry jako naturalnego, bez dysharmonijnych elementów antropogenicznych.
- i) Celem ochrony obszaru Natura 2000 nie musi być uzyskanie właściwego stanu ochrony każdego typu siedliska i gatunku w skali obszaru, ale raczej optymalizacja roli danego obszaru Natura 2000 w realizacji celu ogólnego, jakim jest zapewnienie właściwego stanu ochrony siedlisk i gatunków w alpejskim regionie biogeograficznym (= w Karpatach) w Polsce². Celem ochrony obszaru Natura 2000 powinno być więc:
„zachowanie integralności tych obszarów, spójności sieci obszarów Natura 2000 oraz maksymalizacja wkładu w utrzymanie i przywrócenie, w polskich Karpatach, właściwego stanu ochrony siedlisk przyrodniczych oraz gatunków roślin i zwierząt występujących w BgPN, w szczególności poprzez:
 - *zapewnienie przykładów kształtowania leśnych siedlisk przyrodniczych przez naturalne procesy;*
 - *zapewnienie mechanizmów trwałego utrzymywania się półnaturalnych siedlisk przyrodniczych polan;*
 - *zapewnienie warunków do zachowania pełnej różnorodności biologicznej siedlisk przyrodniczych, w tym w szczególności występowania gatunków antropofobnych;*
 - *zapewnienie warunków do bytowania gatunków zagrożonych przez gospodarcze użytkowanie ekosystemów”.*

3. Co do podziału Parku na strefy ochrony ścisłej, czynnej i krajobrazowej:

- a) Zastosowanie ochrony krajobrazowej powinno być ograniczone do gruntów obcej własności i ewentualnie gruntów BgPN o ściśle technicznym przeznaczeniu.
- b) Żadne obszary poddane dotąd ochronie ścisłej nie powinny być przenoszone do innych form ochrony. Choć nie wymaga tego prawo, to sztuka ochrony przyrody zakłada, że przeznaczenie terenu do ochrony ścisłej powinno mieć charakter wieczysty.
- c) Podtrzymujemy wniosek o śmiało i ambitnie rozszerzenie strefy ochrony ścisłej, Absolutne minimum to spełnienie postulatów Szwagrzyka (2010)³ co do poszerzenia obszarów ochrony ścisłej o wszystkie te fragmenty regła dolnego, w których przynajmniej skład gatunkowy drzewostanów nie odbiega rażąco od składu w lasach naturalnych, jak również o reprezentację brakujących dotąd w ochronie ścisłej typów ekosystemów – postulat ten powinien zostać zrealizowany w wariantcie 193 ha, czyli do powierzchni 1254 ha.

² Por. nota Komisji Europejskiej z 23 listopada 2012 r. w/s ustalania celów ochrony dla obszarów Natura 2000: http://ec.europa.eu/environment/nature/legislation/habitatsdirective/docs/commission_note2.pdf Robocze tłumaczenie polskie:

http://www.kp.org.pl/n2k/NOTA_KOMISJI_NA_TEMAT_WYZNACZANIA_CELOW_OCHRONY_DLA_OBSZAROW_NATURA_2000.pdf

³ „Koncepcja ochrony zasobów, tworów i składników przyrody oraz wartości kulturowych. Materiały na potrzeby Projektu Planu Ochrony Babiogórskiego Parku Narodowego na lata 2012-2031 ProGea Consulting, 2010 r.

Byłoby to rozwiązanie właściwe także z punktu widzenia roli Parku w sieci Natura 2000 – jak podkreślaliśmy już we wcześniejszych wnioskach, wydaje się, że rolą parku narodowego w sieci Natura 2000 powinno być, na ile to tylko możliwe, zapewnianie tych wartości przyrodniczych chronionych siedlisk przyrodniczych i siedlisk gatunków, które osiąga się na drodze ochrony biernej, podczas gdy zasoby tych samych siedlisk lub gatunków poza parkami i rezerwatami będą chronione tylko przez modyfikacje prowadzonej w nich gospodarki.

Uważam, jednak, że długoterminowa wizja ochrony BgPN powinna zakładać docelowo jeszcze większy udział ochrony ścisłej. Warunki przyrodnicze Babiogórskiego Parku Narodowego uzasadniają traktowanie go jako typowy park narodowy (kategoria II obszaru chronionego) w sensie IUCN, czyli „*duży naturalny lub niemal naturalny obszar pozostawiony w celu ochrony wielkoskalowych procesów ekologicznych, wraz z kompletnym zestawem gatunków i ekosystemów typowych dla obszaru, dostarczający także możliwości realizacji odpowiednich środowiskowo i kulturowo funkcji duchowych, naukowych, edukacyjnych, rekreacyjnych i turystycznych*”. Definicja IUCN wymaga, by adekwatne do niej było co najmniej 75% powierzchni obszaru chronionego⁴. W stosunku do parków narodowych na świecie, wskaźnik ten interpretowany jest często – naszym zdaniem słusznie – jako wymóg przeznaczenia co najmniej 75% obszaru parku narodowego do ochrony wielkoskalowych procesów ekologicznych. Taka interpretacja przyjęta została ostatnio np. w Niemczech, gdzie wypracowano dla parków narodowych standardy zakładające, że w ciągu 30 lat od utworzenia parku należy doprowadzić do 75% udziału strefy ochrony naturalnych procesów (ochrony ścisłej) w powierzchni każdego z parków, a obszary te powinny przy tym być ciągłe i zwarte. Dłuższy termin lub odmienne podejście dopuszcza się tylko w szczególnych przypadkach – w parkach o znacznym udziale własności niepublicznej lub w związku z koniecznością ochrony wielkopowierzchniowych ekosystemów półnaturalnych o znaczeniu europejskim⁵.

Realizacja tego celu nasuwa oczywiście problemy, zwłaszcza tam gdzie w granicach parków znalazły się znaczne powierzchnie silnie zniekształconych lasów⁶. Mimo to jest jednak rzeczywiście wdrażana i konsekwentnie wyrażana w planach ochrony poszczególnych parków, także jako stopniowe wygaszanie ingerencji w ekosystemy⁷.

Zdaję sobie sprawę, że park narodowy w sensie polskiej ustawy o ochronie przyrody nie musi koniecznie odpowiadać wymogom kategorii „park narodowy” w sensie międzynarodowej klasyfikacji przyrodniczych obszarów chronionych IUCN, jak również że wymogi definicji, ani doświadczenia z innych krajów, nie muszą być automatycznie przenoszone na planowanie konkretnego obszaru chronionego. Zdaję sobie także sprawę, że w dolnym reglu BgPN powierzchnia zniekształconych lasów jest znaczna. Uważam jednak, że dla Babiogórskiego Parku Narodowego postulat „co

⁴ Dudley N 2008 (red.) Guidelines for Applying Protected Area Management Categories. IUCN, Gland, 86 str.

⁵ Kemkes W., Maly-Wischhof L., Tscherniak A., Wesemüller H., Diepolder U. 2008. Quality criteria and standards for German national parks. Europarc Deutschland, Berlin.

⁶ Helland S., Hoffmann A., Wled S. 2012. Evaluation of German National Parks. Europarc Deutschland, Berlin.

⁷ Np. Park Narodowy Lasu Bawarskiego - Kiener H., Hußlein M., Englmaier K.H. (red.) 2008. Natura 2000 management im Nationalpark Bayerischer Wald. Wissenschaftliche Reihe 17: 1-252.

Park Narodowy Harz - Nationalparkplan für den Nationalpark Harz 2011 – 2020. Wernigerode, 145 str.

Park Narodowy Müritz - Nationalparkplan. Leitbild und Ziele. Richtlinie für die Planung von Waldbehandlungsmaßnahmen durch die Forsteinrichtung im Müritz-Nationalpark. Landesamt für Forsten und Großschutzgebiete Mecklenburg-Vorpommern i Nationalparkamt Müritz, Malchin- Hohenzieritz, 2004. Tu m. in. interesująca strategia wygaszania ingerencji w ciągu 40 lat nawet w zupełnie sztucznych drzewostanach sosnowych.

najmniej połowa powierzchni Parku pod ochroną ścisłą” dobrze odpowiadałby lokalnym warunkom przyrodniczym.

W strefie ochrony ścisłej powinny znaleźć się nie tylko lasy o cechach naturalnych, ale także jakieś przykłady sztucznych drzewostanów świerkowych – by stworzyć możliwość obserwowania i badania zachodzących w nich procesów sukcesji i unaturalniania się, nawet jeśli procesy takie prowadziłyby przez fazę czasowego rozpadu drzewostanu. Przy takim założeniu cel osiągnięcia 50% powierzchni ściśle chronionej wydaje się właściwy.

4. Opisując granice obszaru Natura 2000 pokrywającego się z Parkiem za pomocą współrzędnych proszę podawać współrzędne tylko z taką dokładnością, jaka jest możliwa do zmierzenia w terenie za pomocą współczesnych technik geodezyjnych.
5. Z uwagi na istniejące orzecznictwo sądowoadministracyjne⁸, bardzo istotne jest, by wśród zagrożeń zewnętrznych wymienionych w rozdziale 4 wyraźnie i literalnie ująć wszystkie zagadnienia mogące być przedmiotem postępowań administracyjnych, których skutki mogą wpływać na Park. Równocześnie, bardzo ważne jest, by korzystanie przez Park z prawa strony w tych postępowaniach wyraźnie i literalnie wskazać w tych przypadkach jako sposób ograniczania tych zagrożeń, najlepiej wraz z dyspozycją, do czego uczestnictwo Parku w postępowaniach powinno dążyć. Ujęcie zagadnienia w rozdziale 4 planu ochrony może być decydujące dla uznania interesu prawnego Parku, a w konsekwencji dla uznania przysługującego Parkowi podmiotu strony w takich sprawach.
Wnioskujemy o bardzo wnikliwe zweryfikowanie, czy wszystkie dające się przewidzieć przedmioty postępowań administracyjnych w otulinie, których skutki mogą wpłynąć na Park, zostały w ten sposób wskazane w rozdziale 4. Potencjalnie może chodzić tu np. o: decyzje z ustawy o lasach, zezwolenia na wycinkę drzew, pozwolenia wodnoprawne, decyzje z art. 118 ustawy o ochronie przyrody, decyzje o odstępie od zakazów ochrony gatunkowej, decyzje w/s scalenia gruntów, decyzje zezwalające na przekształcenie lasu w użytek rolny, decyzje zezwalające na wylesienie w innych celach, decyzje „odrolnieniowe”, decyzje o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu – nasze wyobrażenia na ten temat nie muszą jednak być kompletne.
6. Wśród zagrożeń dla BgPN zwracamy uwagę na:
 - a) Urbanizację terenów w otoczeniu BgPN, zarówno w aspekcie wpływu na możliwości migracji i żerowania antropofobnych gatunków zwierząt, jak i w aspekcie wpływu zabudowy zbliżającej się do granicy Parku (w tym wzrost ryzyka synantropizacji).
 - b) Wzrost ruchu drogowego i ewentualne inwestycje drogowe oraz remonty dróg⁹ sprzyjające temu wzrostowi w otoczeniu BgPN – w aspekcie wpływu na drożność korytarzy ekologicznych, ułatwiania dostępu do BgPN, śmiertelności zwierząt.

⁸ Por. stanowisko NSA II OSK 1139/09 z 15 lipca 2010 r. i poprzedzający je wyrok WSA w Krakowie II SA/Kr 198/09 z 4 czerwca 2009 r.

⁹ Ulepszenie nawierzchni, np. zmiana nawierzchni z gruntowo-żwirowej na asfaltową, albo znaczące ulepszenie istniejącej nawierzchni asfaltowej w wyniku jej remontu, wywołują zwykle skutek zwiększenia natężenia ruchu (co automatycznie zwiększa wszystkie negatywne oddziaływania pochodzące od drogi), jak i zwiększenia przeciętnej prędkości pojazdów (co zwiększa ryzyko śmiertelności zwierząt w kolizjach drogowych).

Dotyczy to w szczególności drogi przez Krowiarki, drogi Rajsztąg, ewentualnej modernizacji drogi Zawoja-Koszarawa.

- c) Nadmierny wzrost turystyki, a także inwestycje stymulujące taki wzrost poprzez ułatwianie dostępu w wyższe partie górskie (np. kolejki linowe skutkujące ułatwieniem dostępności masywu Babiej Góry, rozbudowa infrastruktury parkingowej i noclegowej na Krowiarkach). Nadmiernej presji turystycznej nie zminimalizuje niestety promocja mniej uczęszczanych ścieżek i szlaków (działania takie zwykle powodują wzrost natężenia ruchu na szlakach promowanych, ale wcale nie kosztem pozostałych), nie powinna być więc wskazywana jako sposób minimalizacji.
- d) Niesprzyjające ochronie BgPN środowisko społeczne, w tym odnawiające się wciąż pomysły, które doprowadziłyby do zniszczenia wartości przyrodniczych i krajobrazowych masywu Babiej Góry, jak np. pomysły kolejki gondolowej na Babią Górę lub Małą Babią Górę i powiązanych tras narciarskich przez Park.
- e) Brak możliwości skutecznej ochrony niektórych cennych ekosystemów wskutek prywatnej własności niektórych gruntów w BgPN i braku woli współpracy w ochronie przyrody ze strony właścicieli tych gruntów (jako sposoby ograniczania zagrożenia powinny być wskazane wymiany gruntów, wykupy gruntów oraz ewentualne wywłaszczenia za odszkodowaniem¹⁰).
- f) Działania samego Parku, w tym wykonywanie działań „ochrony czynnej ekosystemów leśnych”, zwłaszcza przy skali, na jaką są w BgPN prowadzone – stanowią one przynajmniej potencjalne zagrożenie dla roślin, zwierząt i grzybów, w szczególności poprzez niszczenie przy ścinie i zrywce drzew mikrosiedlisk ważnych dla różnorodności biologicznej, niepokojenie zwierząt. Powinny być zidentyfikowane wśród zagrożeń i minimalizowane zarówno przez ograniczenie zakresu prac, jak i przez odpowiednie sposoby wykonywania prac, np. wykluczenie prac w okresach rozmnażania się ptaków i wrażliwych gatunków innych zwierząt, odbudowę wysokich zasobów martwego drewna także w strefie ochrony czynnej, pozostawianie wszystkich drzew złamanych, wyrwanych, obumierających i martwych oraz innych tzw. ‘biocenotycznych’¹¹, kontrolę przyrodniczą drzewostanów przed rozpoczęciem jakiegokolwiek zabiegu, niengerowanie w potoki i strefy przypotokowe itp.
- g) Zanieczyszczenie światłem, szczególnie w miejscowościach i przy obiektach turystycznych (do uwzględnienia przez ujmowanie zagadnienia w procedurach oceny oddziaływania na środowisko, stosowanie właściwych rozwiązań technicznych lamp, wyłączanie oświetlenia w godzinach nocnych, edukację społeczeństwa)¹². W obliczu

¹⁰ Wskazanie wykupów w planie ochrony jest potrzebne, by móc później wnioskować o środki na nie. Przy wymianach gruntów warto zapisać, że ekwiwalentność wymiany powinna być oceniana z uwzględnieniem także przyrodniczego znaczenia gruntu i jego znaczenia dla osiągnięcia celów BgPN, tj. że nie powinien tu być stosowany wyłącznie księgowy sposób oceny wymiany wg wartości gruntu. BgPN powinien mieć możliwość przeprowadzenia także wymian nieekwiwalentnych co do wartości pieniężnej gruntów (oddania gruntu nieco bardziej wartościowego od gruntu przejmowanego) w przypadku gdy grunt przejmowany jest szczególnie ważny przyrodniczo.

¹¹ Ze względu na znaczenie ekologiczne drzew złamanych lub wyrwanych jako mikrosiedlisk w strukturze ekosystemu leśnego, ich pozostawianie w ekosystemie jest ważniejsze od wygody wykonania innych działań ochronnych.

¹² Do niedawna niedostrzegany problem zanieczyszczenia światłem jest obecnie coraz powszechniej zauważany i podkreślany. Por.np. Roge-Wiśniewska M. Tomasiak K. (red.) 2015. Przejdz na ciemną stronę nocy – środowiskowe i społeczne skutki zanieczyszczenia światłem. Wyd. Uniwersytetu Warszawskiego. Por także doświadczenia z nieodległej Sopotni Wielkiej w zakresie tworzenia Parku Ciemnego Nieba i prób przekształcania oświetlenia publicznego.

powszechności tego problemu, parki narodowe powinny z założenia być „obszarami ochrony ciemnego nieba” i powinno być to odzwierciedlone w ich planach ochrony.

7. Jeśli wśród zagrożeń BgPN miałyby być wskazane występowanie drzewostanów o sztucznym składzie gatunkowym i uproszczonej strukturze (w tym świerczyn w dolnym reglu narażonych na gradacje kornika), to wśród sposobów ograniczania tego zagrożenia, na pierwszym miejscu należałoby wymienić *„umożliwienie przebiegu naturalnych procesów przyrodniczych, odtwarzających zasoby martwego drewna i inne, ważne dla różnorodności biologicznej cechy strukturalne lasów BgPN i prowadzących do unaturalnienia składu gatunkowego tych lasów”*, a dopiero na dalszych miejscach należałoby wymienić działania ochrony czynnej.

Konsekwentnie, uważamy że część drzewostanów – nawet sztucznych – powinna być pozostawiona spontanicznym procesom ich unaturalniania się, nawet gdyby te procesy nie były szybkie. Parki narodowe są w zasadzie jedynymi miejscami, gdzie takie procesy można zachować i obserwować. Znaczna część drzewostanów BgPN, także zniekształconych pod względem składu i struktury, powinna tworzyć powierzchnię referencyjną, z którą można będzie porównać skutki działań ochronnych realizowanych przez BgPN.

Sama „niezgodność z siedliskiem” niektórych drzewostanów nie powinna być wskazywana jako zagrożenie. Zagrożeniem są najwyżej konsekwencje tego stanu – mała stabilność sztucznych drzewostanów, czy fragmentacja naturalnych ekosystemów leśnych przez sztuczne drzewostany.

8. Warunki właściwego stanu ochrony gatunków i siedlisk Natura 2000, a także zachowania integralności obszaru Natura 2000 PLH200004 oraz spójności sieci obszarów Natura 2000 powinny opisywać stany (a nie czynności!), jakich osiągnięcie jest niezbędne dla osiągnięcia wskazanych celów. Mają to być warunki, a nie zalecenia, użycie słów *„zaleca się”* w tym miejscu jest nieprawidłowe i zbędne. Warunkiem nie jest więc *„dążenie do uwzględnienia... w studiach i planach”*, tylko uwzględnienie w studiach i planach. Warunkiem nie jest *„popularyzowanie wiedzy...”*, tylko spopularyzowanie wiedzy. Warunkiem nie jest *„upowszechnianie wiedzy”*, tylko upowszechnienie wiedzy. Warunkiem nie jest *„działanie na rzecz utworzenia i utrzymywania korytarzy ekologicznych...”*, tylko zachowanie drożności i funkcjonalności tych korytarzy.

Sieć Natura 2000 jest siecią europejską, a nie tylko polską, dlatego warunki zachowania integralności obszaru Natura 2000 powinny odnosić się do kompleksu polskich i słowackich obszarów Natura 2000 na Babiej Górze, a warunki zachowania spójności sieci Natura 2000 – także do zachowania łączności ekologicznej po stronie słowackiej.

9. Wskaźniki właściwego stanu ochrony siedlisk przyrodniczych Natura 2000 powinny się odnosić nie tylko do zachowania siedliska na określonej powierzchni, ale także do cech „jakościowych”, czyli struktury i funkcji siedliska. W przeciwnym razie pogarszanie się jakości, czyli cech struktury i funkcji siedliska przyrodniczego, nie przekładające się na zanik siedliska i spadek zajmowanej przez niego powierzchni, byłoby traktowane jako „zachowanie stanu właściwego”, co jest nieuprawnione.

Wskaźniki właściwego stanu ochrony gatunków powinny się odnosić nie tylko do liczebności gatunku, ale przede wszystkim do wielkości i cech jakościowych

wykorzystanego przez gatunek siedliska. Wprawdzie można oczekiwać, że liczebność gatunku zareaguje spadkiem na pogorszenie się stanu jego siedliska, ale reakcja taka może być znacznie opóźniona, dlatego kryteria „właściwego stanu ochrony” powinny być sprawdzane także bezpośrednio w odniesieniu do cech siedliska.

10. W BgPN wypracowano niegdyś propozycję dodatkowego zróżnicowania strefy ochrony czynnej na kategorie, różniące się celami i sposobami wykonywania tej ochrony. Wprawdzie Szwagrzyk (2010) uważa obecnie, że koncepcja ta się zdezaktualizowała i że obecnie nie jest adekwatna do warunków BgPN – gdzie działania ochronne postępują obecnie raczej w ślad za nieprzewidywalnymi pojawieniami się uszkodzeń drzewostanów, ale jednak koncepcja ta została wykorzystana w opracowaniu dotyczącym ekosystemów leśnych i nieleśnych (TAXUS SI 2010).

Jesteśmy zdania, że z koncepcji tej zachowane powinno być przynajmniej wyraźne wyznaczenie strefy ochrony czynnej zachowawczej¹³, częściowo niwelujące niedobór obszarów ochrony ścisłej w BgPN – tj. obejmującej obszary, co do których zakładamy, że w okresie planu ochrony żadne działania na nich nie powinny być wykonywane, ale nie jesteśmy jeszcze wystarczająco pewni trafności takiego założenia, by desygnować te obszary w całości jako strefę ochrony ścisłej.

Uważamy jednak, że kryteria kwalifikacji ekosystemów leśnych do tej strefy powinny być szersze, a w konsekwencji jej powierzchnia powinna być większa, niż zaproponowano to w operacie ekosystemów leśnych (TAXUS SI) z 2010 r.

Sugerujemy, by istnienie „obszaru ochrony czynnej zachowawczej” wyraźnie wyartykułować w planie ochrony. Przykładowym wzorem legislacyjnego rozwiązania tego zagadnienia może być projekt planu ochrony Wigierskiego Parku Narodowego z 15 lutego 2016 r.

11. Jeśli chodzi o same działania ochronne, to:

- a) Uważamy że zakres działań w ekosystemach leśnych powinien być znacząco zmniejszony w stosunku do obecnie praktykowanego (por. uwagi wyżej). W wielu, nawet sztucznych i zniekształconych, drzewostanach BgPN, ich unaturalnienie może przebiegać na drodze spontanicznych procesów.

¹³ Jest to ochrona czynna wykonywana w sposób, o którym mowa w §23 pkt 2 Rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 12 maja 2005 r. w sprawie sporządzania projektu planu ochrony dla parku narodowego, rezerwatu przyrody i parku krajobrazowego, dokonywania zmian w tym planie oraz ochrony zasobów, tworów i składników przyrody – poprzez umożliwienie przebiegu naturalnych procesów przyrodniczych, jeżeli ich przebieg służy osiągnięciu celów ochrony. Od ochrony ścisłej różni się ona tym, że w ochronie ścisłej naturalne procesy przyrodnicze są same w sobie celem ochrony, niezależnie jakie są ich skutki.

- b) Jeśli potrzebne będzie usuwanie drzew zagrażających bezpieczeństwu turystów¹⁴, to zakres takich działań – tak w strefie ochrony ścisłej, jak i czynnej – powinien być ograniczony i uszczegółowiony. Drzewa leżące nie zagrażają bezpieczeństwu turystów – w ich przypadku ingerencja może polegać tylko na przecinaniu i częściowym przemieszczaniu w celu udrożnienia szlaków, choć z powodów edukacyjnych, dla kształtowania właściwych postaw turystów wobec przyrody, niekiedy celowe byłoby ułatwianie przejścia przez zwalone drzewa, a nie przecinanie i usuwanie wszystkich drzew powalonych na szlak. W przypadku drzew stojących, „cięcia bezpieczeństwa” w sąsiedztwie szlaków turystycznych powinny być ograniczone najwyżej do odległości jednej wysokości drzewa i powinny być wykonywane w sposób jak najbardziej naśladujący procesy naturalne – a więc nie przez zwykłe ścinanie drzew przy poziomie ziemi, a przez obalanie, łamanie, odstrzeliwanie części drzew lub ewentualnie ich ścinanie na wysokości kilku metrów. Biomasa martwych drzew powinna przy tym zostać pozostawiona w ekosystemie (we wszystkich strefach ochrony, nie tylko w obszarach ochrony ścisłej); w miarę możliwości ze względów ochrony krajobrazu i edukacyjnych należy też unikać eksponowania przecięć drzew.
- c) W lasach BgPN co do zasady nie powinno mieć miejsca usuwanie drzew obumarłych, wyrwanych i połamanych, przynajmniej dopóki nie stanowią one posuszu czynnego stwarzającego zagrożenie dla całego sąsiadującego drzewostanu. Drzewa te stanowią cenny przyrodniczo element struktury ekosystemu, także w wydzieleniach przewidywanych do wykonania działań ochronnych ich zachowanie w maksymalnej ilości jest ważniejsze, niż ułatwienie wykonywania działań hodowlano-ochronnych w ramach przebudowy drzewostanów.
- d) Uważamy, że w BgPN nie powinno być prowadzone zwalczanie kornika. Zdajemy sobie sprawę, że gradacje tego gatunku powodują silne przekształcenia ekosystemów leśnych. Jednak, próby zapobiegania takim gradacjom i „cięć ratunkowych” w przypadku ich rozwoju, prowadzą do jeszcze bardziej negatywnych przekształceń. Liczne doświadczenia z innych obszarów górskich Europy wskazują, że z punktu widzenia celów ochrony przyrody, nieingerencja w naturalne procesy jest w dłuższej perspektywie czasowej, także w przypadku gradacji kornika, zwykle lepszą strategią, niż próby zwalczania korników¹⁵. Sugerujemy tu skorzystanie z doświadczeń i

¹⁴ Zwracam tu uwagę, że zgodnie z przepisami ustawy z 18 sierpnia 2011 o bezpieczeństwie w górach zapewnienie warunków bezpieczeństwa należy wprawdzie do dyrektora parku narodowego, ale ustawodawca rozumie „zapewnienie bezpieczeństwa” raczej jako odpowiednie oznakowanie, ustalenie zasad korzystania ze szlaków i zapewnienie warunków do ratownictwa, a nie jako ingerencje w środowisko przyrodnicze dla zminimalizowania istniejącego ryzyka. Zgodnie z cytowaną ustawą, to osoby przebywające w górach obowiązane są do *zachowania należytej staranności w celu ochrony życia i zdrowia własnego oraz innych osób, a w szczególności: (...) przestrzegania zasad korzystania z danego terenu (...) zapoznania się oraz dostosowania swoich planów aktywności do umiejętności, aktualnych warunków atmosferycznych, prognozy pogody, (...) zastosowania się do zaleceń i ograniczeń wynikających z (...) panujących i przewidywanych warunków atmosferycznych*, co oznacza również, że są zobowiązane do uwzględniania podwyższonego ryzyka np. w okresie występowania silnych wiatrów.

¹⁵ Np: BEUDERT B., BÄSSLER C., THORN S., NOSS R., SCHRÖDER B., DIEFFENBACH-FRIES H., FOULLOIS N., MÜLLER J. 2015. Bark beetles increase biodiversity while maintaining drinking water quality. *Conserv. Letters* 8, 4: 272-281. ČIŽKOVA P., SVOBODA M., KŘENOVA Z. 2011. Natural regeneration of acidophilous spruce mountain forests in non-intervention management areas of the Šumava National Park – the first results of the Biomonitoring project. *Silva Gabreta* 17, 1; 19-35. JONÁŠOVÁ M. PRAH K. 2004. Central-European mountain spruce (*Picea abies* (L.) Karst.) forests: regeneration of tree species after a bark beetle outbreak. *Ecological Engineering* 23: 15-27. JONÁŠOVÁ M. PRAH K. 2008. The influence of bark beetles outbreak vs. salvage logging on ground layer vegetation in Central European mountain spruce forests. *Biol. Conserv.* 141: 1525-1535. JONÁŠOVÁ M., MATIJKOVÁ I. 2007. Natural regeneration and vegetation changes in wet spruce forests after natural and artificial disturbances. *Canadian J. For. Res.* 37, 10: 1907-1914. LEHNERT, L. W., C. BÄSSLER, R.

rozwiązań innych parków narodowych Europy, w których – przyjmując priorytet ochrony naturalnych procesów, usuwa się kornikowy posusz czynny tylko w „strefach buforowych” na styku lasów parku z lasami obcej własności, dla zapobieżenia ewentualnym oddziaływaniom na te lasy. Nikolov i in. na podstawie badań w Tatrach, rekomendują że szerokość takiej strefy powinna wynosić do 300m¹⁶. Strefę szerokości 230-300 m stosuje się w Dürrenstein Wilderness Area w Austrii, a model nieingerencji w drzewostany kornikowe z zachowaniem takiej strefy buforowej, w której zwalczą się kornika, został zalecony generalnie w parkach narodowych Austrii¹⁷). W Parku Narodowym Harz w Niemczech stosowana jest strefa 500m¹⁸. Nie jest zresztą w ogóle pewne, czy takie strefy są potrzebne: badania wykazują, że korniki często są przyciągane przez drzewostany pozostawione bez zabiegów, a nie rozpraszane z nich; z takich drzewostanów rozprzestrzeniają się często raczej naturalni wrogowie kornika¹⁹.

- e) Negatywnie oceniamy działania niweczące wrażenie naturalności krajobrazu górskiego, choćby ułatwiały funkcjonowanie BgPN. Negatywnie odbieramy np. dokonaną przez BgPN przebudowę Górnego Płaju, w wyniku której zmienił on swój charakter na ulepszoną drogę leśną. Uważamy że tego typu działania w parku narodowym są wyrazem braku poszanowania dla przyrody i krajobrazu. W planie ochrony bardzo ograniczony powinien więc być zakres działań inwestycyjnych, w tym przebudowy, rozbudowy i „remontów ulepszających” dróg leśnych.

W planie nie powinny się też znaleźć żadne działania ingerujące w naturalny charakter otoków w parku, w tym żadne próby „zabezpieczania ich brzegów przed erozją”.

- f) Podtrzymujemy wniosek o odstąpieniu od redukcji zwierząt na terenie BgPN – nie widząc silnego uzasadnienia, dlaczego taka redukcja miałaby być konieczna, a równocześnie podkreślając bardzo zły odbiór społeczny redukcji zwierzyny w parkach narodowych.

Co do zasady, obecność dużych roślinożerców jest naturalnym zjawiskiem w ekosystemach leśnych, podobnie jak zjawisko ich zerowania i jego skutki dla roślinności. samego faktu występowania tzw. „uszkodzeń od zwierzyny” nie można więc identyfikować jako zagrożenia, nawet gdyby uszkodzenia takie miały znaczącą skalę. Nie ma powodu, by zakładać że naturalny poziom presji roślinożerców powinien być nieznaczący. Natomiast oddziaływanie jelenia na populacje drzew leśnych byłoby zagrożeniem, gdyby jednoznacznie wynikało z nienaturalnego wzrostu zagęszczenia populacji jelenia spowodowanego czynnikami antropogenicznymi i jednocześnie wpływało na populacje drzew w sposób zagrażający trwałości

BRANDL, P. J. BURTON, AND J. MÜLLER. 2013. Highest number of indicator species is found in the early successional stages after bark beetle attack. *J. Nature Conserv.* 21: 97-104. MÜLLER J., NOSS R. F., BUSSLER H., BRANDL R. 2010. Learning from a „benign neglect strategy” in a national park: Response of saproxylic beetles to dead wood accumulation. *Biol. Conserv.* 143: 2559–2569. MÜLLER J., BUßLER, H., GOßNER, M., RETTELBACH, T., DUELLI, P. 2008. The European spruce bark beetle *Ips typographus* (L.) in a national park - from pest to keystone species. *Biodiv. and Conservation* 17, 2979-3001.

¹⁶ Nikolov Ch, Konôpka B., Kajba M., Galko J., Kunca A., Janský L. 2014. Post-disaster Forest Management and Bark Beetle Outbreak in Tatra National Park, Slovakia. *Mountain Research and Development*, 34, 4:326-335

¹⁷ Nationalparks Austria 2013. Position Paper of the Expert Committee for Bark Beetle Management. Wien, 10 str.

¹⁸ Nationalparkverwaltung Harz 2011. Nationalparkplan für den Nationalpark Harz 2011 – 2020. Wernigerode, 141 str.

¹⁹ Gutowski J. M., Krzysztofiak L. 2005: Directions and intensity of migration of the spruce bark beetle and accompanying species at the border between strict reserves and managed forests in north-eastern Poland. *Ecological Questions* 6: 81-92; Montano V., Bertheau C., Doležal P., Krumbock S., Okrouhlik J., Stauffer CH., Moodley Y. 2016. How differential management strategies affect *Ips typographus* L. dispersal. *Forest Ecol. Managem.* 360: 195-204.

ekosystemów lub prowadzący do istotnych zniekształceń ich struktury. Tj. przeciwdziałania wymagałoby dopiero taki poziom oddziaływania, przy którym zgryzanie blokowałoby procesy unaturalniania się drzewostanów, mimo zastosowania mniej drastycznych środków zapobiegawczych. Zagrożeniem w warunkach parku narodowego nie są np. przypadki spalowania drzew, ani zgryzania wierzchołków jodły, dopóki są regenerowane przez drzewa. Zagrożeniem nie jest nawet pewien wpływ jeleni na skład gatunkowy przyszłych drzewostanów, dopóki skład ten mieści się w granicach naturalnych fluktuacji typowych dla buczyn karpackich.

Nie wykluczając więc, że populacja jeleni w BgPN może potencjalnie stanowić zagrożenie i może wymagać interwencji, uważamy że jak na razie nie ma przekonujących dowodów, by było to zagrożenie rzeczywiste. Co do sposobów ograniczania ewentualnego zagrożenia, uważamy, że:

- Podstawowym sposobem minimalizacji zagrożenia powinny być działania prowadzone na zewnątrz parku, w tym współpraca z zarządcami obwodów łowieckich sąsiadujących z parkiem w celu ograniczenia czynników powodujących nienaturalne koncentracje jeleni na terenie parku.
- Redukcja populacji jeleni przez odstrzał jest nieuprawniona przy dzisiejszym stanie wiedzy. Przede wszystkim, obecne dane nie potwierdzają, by oddziaływanie na drzewostany było skorelowane z notowanymi stanami jeleni, nie ma też dobrych korelacji między oddziaływaniem na drzewostany, stanem jeleni i wykonywaną redukcją. Intuicyjnie oczekiwane związki przyczynowo-skutkowe pomiędzy tymi zmiennymi nie zostały jak dotąd w warunkach BgPN potwierdzone przez wiarygodnie zebrane i zestawione w odpowiednim operacie dane.
- Dla zminimalizowania negatywnego oddziaływania na populację i struktury socjalne, ewentualna redukcja jeleni, jeżeli już okazałaby się konieczna, to nie powinna być w ogóle prowadzona w okresach ich rozrodu (czyli, wykluczone powinny być polowania na jelenie na rykowisku).

Same odstrzały jeleni, jeśli miałyby mieć miejsce, powinny być wskazane jako potencjalne zagrożenie dla innych elementów przyrody, poprzez wnoszenie niepokoju w ostoje gatunków antropofobnych. Należy także rozważyć, czy sam fakt prowadzenia odstrzałów nie wpływa na behavior samych jeleni, np. prowokując je do koncentracji w określonych miejscach i silniejszego spalowania i zgryzania w takich miejscach, takie efekty są bowiem znane w literaturze.

12. Obszary pod ochroną krajobrazową w BgPN są bardzo zróżnicowane pod względem walorów przyrodniczych – od bardzo cennych ekosystemów, stanowiących jednak własność prywatną, po płaty o niewielkiej wartości przyrodniczej. cennym elementem byłoby zróżnicowanie tego obszaru na ochronę krajobrazową zachowawczą, stabilizującą, renaturyzacyjną i podstawową, ze zróżnicowaniem zakresu działań, jakie w tych podobszarach byłyby planowane lub dopuszczane. Sugerujemy rozważenie zastosowania w planie ochrony BgPN rozwiązań takich, jak zaproponowano w projekcie planu ochrony Wigierskiego Parku Narodowego (wersja z 15 lutego 2016 r.).

13. Rozdział dotyczący monitoringu powinien ujmować monitoring wszystkich potrzebnych elementów środowiska i przyrody BgPN (w szczególności, wszystkich elementów, które są przedmiotem celów sformułowanych w rozdz. 1), a nie tylko elementów Natura 2000.

14. W rozdziale o udostępnieniu powinny być wymienione także szlaki turystyczne i trasy narciarskie, które mają być udostępniane. Znamy wprawdzie pogląd Ministerstwa Środowiska, które uważa, że szlaki nie powinny być tu wymieniane, uważamy go jednak za niesłuszny. Elementy liniowe, jakimi są szlaki, mieszczą się w pojęciu „miejsc i obszarów”, a plan ochrony parku narodowego co do zasady powinien odnieść się do sieci szlaków w parku narodowym.

Ustawodawca w art 20 ust 4 pkt 5 wskazał, że plan ochrony dla parku narodowego zawiera w szczególności „*wskazanie obszarów udostępnianych dla celów naukowych, edukacyjnych, turystycznych, rekreacyjnych, amatorskiego połowu ryb i dla innych form gospodarowania oraz określenie sposobów korzystania z tych obszarów*”, co oznacza, że plan ochrony ma określać, z punktu widzenia długookresowo planowanej ochrony rezerwatu, ramy takiego udostępnienia; obszary (w tym szlaki), które mogą być udostępniane. Udostępnienie to jest następnie, w ramach określonych przez plan ochrony, dokonywane zarządzeniami dyrektora parku. 15. Wskazanie w planie ochrony ma określać ramy dla wydania przez dyrektora zarządzeń wyznaczających szlaki; tj. plan ochrony ma określać, jakie szlaki mogą być udostępniane i na jakich zasadach, a następnie dyrektor te szlaki ma swoimi zarządzeniami udostępniać lub nie udostępniać (mogąc reagować np. na coroczne zmiany stanu przyrody).

Parametr „*maksymalna liczba osób mogących przebywać jednocześnie w jednym miejscu*” dla szlaków turystycznych i ścieżek dydaktycznych powinna być podana jako wskaźnik umożliwiający weryfikację jego osiągnięcia lub przekroczenia na konkretnej ścieżce lub szlaku – np. z rozbiciem na poszczególne szlaki i ścieżki, albo jako maksymalne natężenie ruchu osób/dziennie lub osób/godzinę.

15. „Ustalenia do studiów i planów zagospodarowania przestrzennego” powinny być ustaleniami, a nie zaleceniami ani propozycjami. Normy tu wprowadzane nie powinny być więc wyrażane słowami „*zaleca się...*”, „*proponuje się...*”, a powinny stanowić rzeczywiste ustalenia.

Rozdział ten powinien realizować także dyspozycję ustawową art. 29 ust. 8 pkt 4 w świetle art. 20 ust. 5 ustawy o ochronie przyrody, tj. zawierać *wskazania do zmian w istniejących studiach uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin, miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego, planach zagospodarowania przestrzennego województw (...) dotyczące eliminacji lub ograniczenia zagrożeń wewnętrznych lub zewnętrznych, jeżeli są niezbędne dla utrzymania lub odtworzenia właściwego stanu ochrony siedlisk przyrodniczych oraz gatunków roślin i zwierząt, dla których wyznaczono obszar Natura 2000*. Na pewno jest potrzeba zmiany istniejących studiów uwarunkowań i kierunków – wprowadzenia do nich ustaleń rozdziału 12, których obecnie w tych studiach nie ma. O ile w obowiązujących studiach i planach są zapisy szkodliwe dla ochrony BgPN jako obszaru Natura 2000, to potrzeba ich zmiany powinna w tym miejscu zostać wskazana. Rozdział nie może więc unikać ingerowania w obowiązujące studia i plany przestrzenne.

Zapisy tego rozdziału mogą i powinny być adresowane poza granicę Parku, a w razie potrzeby nawet poza granicę otuliny, o ile tylko jest to potrzebne dla ochrony Parku.

16. Ustalenia do studiów i planów zagospodarowania przestrzennego powinny ująć w szczególności następujące aspekty:

- a) Brak możliwości budowy i rozbudowy w BgPN nowej infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej, w szczególności kolejek linowych, wyciągów, nartostrad itp.
- b) Ochronę korytarzy ekologicznych łączących Park z obszarami sąsiednimi. W przebiegu korytarzy ekologicznych wprowadzanie nowej zabudowy, a także ogrodzeń, powinno być jednoznacznie wykluczone, a nie tylko proponowane lub zalecane – każdy taki element negatywnie oddziaływałby bowiem na ochronę BgPN. Korytarze powinny być wskazane kartograficznie, ale powinny być wrysowane „szeroko”, tj. w szerokości opierającej się o tereny zabudowane, pozostawiając poza zakreśleniem tylko tereny zupełnie nieprzydatne do pełnienia funkcji korytarza – tj. bez pozostawiania „marginesu” między obecną zabudową, a rdzeniem korytarza. Zakreślony jako „korytarz” powinien być nie tylko pas terenu, jaki jest głównym pasem migracji zwierząt, ale cały pas terenu, który nie powinien być zabudowywany i przekształcany, by migracja zwierząt mogła bez przeszkód zachodzić. W przeciwnym razie mapa ta będzie przez właścicieli gruntów i przez organy administracji interpretowana jako przyzwolenie na zabudowywanie marginalnych, nie zakreślonych na mapie, stref korytarza, co w dłuższej perspektywie będzie skutkowało jego postępującym zawężaniem. Należy liczyć się z tym, że podmioty dążące do rozwoju szkodliwej zabudowy będą wykorzystywać tę mapę literalnie i szczegółowo, uznając ją za argument, że obszary na mapie nie zakreślone nie powinny podlegać żadnym ograniczeniom zabudowy.
- c) Ochronę naturalnego charakteru wód; wykluczenie możliwości regulacji cieków na terenie BgPN i ograniczenie takiej możliwości w otulinie. Ograniczenia w poborze wód w sposób w pobliżu granic BgPN, który mógłby spowodować przesuszenie młak i źródeł chronionych w Parku.
- d) Regionalne, tradycyjne cechy architektury i rozwiązań urbanistycznych, które powinny być chronione, promowane i kontynuowane.

17. Spośród dotąd analizowanych przez nas projektów planów ochrony polskich parków narodowych, nasze największe uznanie zyskał:

- Projekt planu ochrony Świętokrzyskiego Parku Narodowego w całości;
- Propozycje z projektu planu ochrony Wigierskiego Parku Narodowego w zakresie działań ochronnych w strefie ochrony krajobrazowej i wewnętrznego przestrzennego zróżnicowania sposobów ochrony w tej strefie, a także sposób rozwinięcia (choć nie zawsze szczegóły sformułowania) ustaleń do studiów i planów zagospodarowania przestrzennego.

Sugerujemy, by wiele szczegółowych rozwiązań i sformułowań z tych planów wykorzystać podczas tworzenia planu ochrony BgPN.

z poważaniem